

in frontibus eorum. Ipsum gentes deprecabuntur, quod jam obtutum certum fuisse completum. Sepulcrum autem ejus in tantum est gloriosum, ut excepto quod redempti per mortem ejus gloriam exhibemus, etiam locus ipse coruscans miraculis gloriæ suæ, ob eam causam ad se omnem contrahit mundum. Hic locus in hebræo habet : *Et erit requies ejus gloriosa*, utique quia moriens caro ejus non vidit corruptionem, secundum sententiam psalmi, quia *non est derelicta anima ejus in inferno*, nec datum est *sanctum ejus videre corruptionem*. Iste est qui per Nathan ex semine David promittitur, qui etiam et per Isaiam prophetam ita prænuntiatur : *Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet*. Hæc virga de radice Jesse virgo Maria est, de radice David exorta, quæ genuit florem Dominum salvatorem, de quo etiam sequitur : *Et requiescet super eum Spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini*. Ideo autem tanta dona Spiritus super eum prædicantur, quia in eo non ad mensuram habitat Spiritus sicut in nobis, sed tota inest plenitudo divinitatis et gratiarum. Iste est qui *non secundum visionem oculorum, et auditum aurium judicet, sed est justitia cingulum lumborum ejus et fides cinctorium renum ejus*; in cujus ecclesia habitat lupo cum agno; ille utique qui solebat ab eo rapere prædā, et dum ad eam convertitur cum innocentibus commoratur; in cujus ovili pardus cum hædo

accubat, permixti scilicet subdoli cum peccatoribus, ibi vel etiam vitulus ex circumcissione, leo ex sæcuali potestate, oves de populari ordine simul commorantur, quia in fide communis est commixtio omnium. Puer autem parvulus minans eos ille est utique qui se humiliavit pro nobis in parvulis. Bos autem et leo simul comedent paleas, quia principes cum subjectis plebibus communem habent doctrinam. Delectatur quoque infans ab ubere super foramine aspidis, dum gentes quæ solebant venena prædicare aliquando conversæ etiam parvuli Christi fidem delectantur audire; caverna enim reguli corda sunt infidelium, in quibus ille serpens tortus requiescebat, quem ablactatus comprehensum exinde captivum traxit, ut in monte sancto ejus, quod est Ecclesia, non noceret. Jam vero quia ore prophetico de Mohab nascenti Christo perhibeatur testimonium, idem Isaias testatur, *Ponam enim, inquit, super his qui fugerint de Mohab teonem, et reliquas terræ : emitte agnum, Domine, dominatorem terræ, de petra deserti ad montem filiæ Sion*. De hac enim gente Mohabitarum egressus est agnus immaculatus qui tollit peccati mundi, qui dominatur in orbe terrarum. Petra autem deserti Ruth significat quæ destituta morte mariti de Booz genuit Obed, et Obed Jesse, et de Jesse David, et de Davidica stirpe natus est Christus. Montem autem filiæ Sion aut historialiter ipsam urbem Hierosolymam dicit, aut juxta tropologiam Ecclesiam in sæcula, id est in virtutum sublimitate collocatam.

OPUSCULUM QUARTUM,

SIVE

SERMO IN CIRCUMCISIONE DOMINI.

Incarnationis divinæ mysterium, nostræque recordationis egregium sacramentum ob hoc a nobis annua revolutione celebratur et colitur, ut tanti commemorationis beneficium quod nobis indignis fuerit impensum ostendat, et quid tantæ gloriæ debeamus admoneat. Proinde, fratres, quantum audivimus Dominum Jesum Christum pro nobis misericorditer humiliatum, tanto magis agnoscamus ineffabiliter gloriosum, in quo namque suam circa nos insuperabilem charitatem Dei unigenitus evidenter ostendit, in quo pro nobis humilitatem veræ carnis, veræque mortis, non coactus necessitate sed bonitate miseratus assumpsit. Quid enim boni feceramus, fratres, ut tantum nobis beneficium præstaretur? Quæ nostra bona merita fuerunt ut unigenitus Dei homo fieri dignaretur, ut Altissimus immolaretur, ut indeficiens Angelorum panis fœmineis uberibus lactaretur, ut sæculorum rex contumeliis afficeretur, ut vita æterna mori patientissime dignaretur? Attende igitur, homo, tantæ benignitatis dignationem, ut gratiarum persolvas humiliter actionem. Scito autem te non honorificentiam, sed contumeliam divinæ gratiæ reddere si cœperis de tanti beneficii

magnitudine dubitare; imo illa omnia quæ de humilitate atque humanitate Domini Salvatoris audivimus, vera esse sine aliqua hæsitatione credamus. Et ideo magis gratias agamus, fratres, qui cum mereremur pœnam percepimus gratiam, qua gratia factum est ut dum mors debetur perditis, vita gratis donaretur indignis. Altissimi namque Salvatoris humilitas non ipsi aliquod intulit detrimentum, sed incrementum nobis contulit magnum, nec excelsum deiecit, sed dejectos erexit; ut enim plenum Dei Filius operaretur redemptionis nostræ negotium, non solum dignatus est Creator totius carnis de carne Virginis secundum veritatem carnis naturaliter nasci, et Deus factor hominis homo verus ex homine fieri, quin etiam pannis involvi in angustissimo præsepio, humanis manibus bajulari. O clementissimi Dei gloriosa benignitas, o altissimi Dei excelsa humilitas! Ille a matre nutriebatur infantulus, qui matrem sibi creavit immensus; ipse a parentibus in suum templum puer parvulus portabatur, qui Deus magnus in eodem templo a sanctis hominibus rogabatur; et idem pro se sacrificium præcepit offerri, qui sine peccato pro nostris venerat impietatibus im-

molari. Considera igitur, homo, quid debeat excelso Creatori tuo, humiliato Redemptori tuo. Verumtamen, carissimi, hoc semper christianæ fidei tenere consuevit integritas, ut si quid a Christo secundum canonicam Evangelistarum narrationem factum legimus, vel audimus, historiam primum veram esse sine dubitatione credamus, deinde in historica veritate spirituales quoque Intelligentiam requiramus. Cum enim divinæ textus historiæ verus esse creditur, Manichæus in sua severitate confunditur, qui dum in Christo Dei Filio veritatem non credit carnis, scripturis sanctis et veteribus et novis crimine nititur imponere falsitatis. Nam cum Veteris Testamenti deificam miser execratur historiam, in Novo Testamento ipse sibi denegat utique medicinam. Non vult enim credere humanam carnem a Deo plasmata, neque circumcisionem carnis imperatam a Deo nostro sanctis patribus, nec victimam de carnibus animalium Deo vivo et vero priscis temporibus immolatam, nec sabbatum ex Dei præcepto ac voluntate servatum, nec Domino templum, Deo iubente, fabricatum; itaque dum in Scripturis sanctis non discernit temporum qualitatem, spernit et despicit Dominicæ Incarnationis saluberrimam veritatem. Quapropter ut Manichæus evidentissima ratione vincatur, et victus utinam convertatur, ex hodierna evangelica lectione veritatem Testamenti Veteris defendamus, ut ex hoc et Veteris et Novi Deum unum manifestissime comprobemus. Ecce sancto evangelista narrante cognovimus Christum Dei Filium verum hominem natum, Christum Dei Filium veraciter circumcisum, pro Christo Dei Filio sacrificium de carnibus secundum morem tunc divinæ institutionis oblatum, sive autem circumcisio carnis, sive carnalium sacrificiorum regula, in Veteri Testamento cognoscitur instituta. Cur igitur, dilectissimi, non credatur justissime in Veteri Testamento, quoniam Dei manibus plasmatus est homo, quando in Novo Testamento ut non in æternum periret homo ipse unigenitus Dei pro nobis factus est verus homo? Cur non credatur Deus etiam circumcisionem carnis ad aliquid significandum congruo tempore jussisse fieri, cum eam Dei Filius in suo corpore fecerit celebrari? Cur autem non sibi Deus noster præterito tempore populum Judæorum typicas jussisset victimas carnis offerre, quando ipse Deus unigenitus ex Judæis temporaliter natus seipsum pro nostris peccatis secundum carnem dignatus est immolare? Attendat igitur Manichæus utriusque testamenti manifestissimam, et concordissimam veritatem, et conversus suam abiciat vanitatem. Videat in Veteri Testamento significationem futurorum, in Novo revelationem præteritorum; Christum autem Deum amborum Testamentorum, in Veteri Testamento quod exhibiturus fuerat promittentem, in Novo quod promiserat exhibentem, nec in promissione mendacem, nec in donatione fallacem, sed ubique bonum, ubique justum, ubique sanctum, ubique potentem, ubique clementem. In Veteri Testamento carnis, atque humanæ animæ po-

tentissimum Creatorem; in Novo ejusdem carnis, atque animæ clementissimum susceptorem, ac si primo carnis animæque factorem, postmodum vero carnis animæque salvatorem. Hæc Manichæus audiat, conferat, agnoscat, et credat, credensque ad Ecclesiam catholicam redeat, in qua beneficium veræ salutis inveniat. Per hæc autem quæ Dominus gessit in corpore constitutus non solum utriusque Testamenti dignatus est concordiam demonstrare, verum etiam christianorum mores salubriter voluit informare, ut quod in illo pro nostra salute gestum corporaliter intuenur, nos quoque spiritualiter imitemur. Ideo nam parvulus in terra natus est Christus ut humilitatem disceret christianus; ob hoc etiam parentibus carnis suæ subditus erat, ut honorificentiam semper patri et matri omnis christianus exhibeat. Ideo autem Christus vilibus involutus est pannis, ut christianus non declaretur vestibus pretiosis; propterea vero Christus in terra pauper voluit apparere, ut divites christiani discerent terrenas divitias non amare, sed eleemosynas pauperibus erogando possent suas divitias in cælo servare. Per circumcisionem vero quam Dei Filius in carne suscepit, nostri cordis circumcisionem in spiritu præmonstravit, quam circumcisionem nobis sermo legalis indicit, dicente Moyse: *Circumcidite præputium cordis vestri, et circumcidimini Domino Deo vestro.* Cui præcepto concordat beatus Paulus apostolus dicens: *Non enim qui in manifesto Judæus, neque quæ in manifesto in carne circumcisio, sed qui in abscondito Judæus, et circumcisio cordis in spiritu, non littera, cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est.* Proinde circumcisionem in corpore habuit Christus, ut spiritualiter in corde habeat christianus, ob hoc namque ille qui nullum habere potuit omnino peccatum deosuit præputium carnis, ut nos abiciamus desideria pravitatis. Christus igitur manibus est portatus ad templum, ut christianus bonis operibus conscendat in cælum. Sacrificium pro se offerre voluit Christus ut ad altare Domini se offerat christianus; maxime autem bene vivendo seipsum Deo offerre festinet, et mundum sacrificium se divinis obtutibus curet exhibere; in ipso enim pro Christo oblato sacrificio, quoddam spirituale sacrificium nobis agnoscimus indicari. *Par, inquit, turturum et duos pullos columbarum.* In hoc genere avium, dilectissimi fratres, magnum nobis commendatur catholicæ fidei sacramentum; in columba enim charitas agnoscitur, et in turture castitas invenitur. Turtur namque servat intemeratam uni viro fidem, columba vero aliarum colliabitantium non deserit unitatem. Christianus igitur tunc vere spiritualis turtur efficitur si veram trinitatis fidem firma credulitate conservet, et hæreticæ pravitatis sensum tanquam fornicationis inquinamenta repudiet. Tunc vero erit columba si longanimitate usque in finem in catholica societate permaneat, et contra tentationis scandala immobili firmitate consistat, ut nec hæretica fornicatio corrumpat in corde fidei castitatem, nec amara dissensio ecclesiasticæ charitatis dissipet

unitatem; hæc enim catholica Ecclesia est, quæ fidem uni Deo tanquam legitimo viro reservat, et congregationem multorum in charitate multiplicat. In hac turture et columba, dilectissimi fratres, sollicite permanete, hanc charitatem vobis omnibus custodite ut eam nec arianus violet, nec donatista conculcet, nec manichæus coinquinet: hi enim, velut accipitres mali unitatem columbæ cupiunt dissipare, et castitatem turturis desiderant violare. Nam manichæus in Christo veram non credit carnem; arianus veram in eo minuit divinitatem, donatista vero dissipat catholici corporis unitatem. Manichæus sacramentum non videt Redemptoris, arianus magnitudinem non cogitat Salvatoris, donatista vero, tanquam lupus rapax, boni non dubitat gregem dissipare pastoris. Hi ergo, sicut dixi, tanquam accipitres mali miseros et vanitatis cupidos, aut veritatis ignaros occidere cupientes, persequentur columbæ charitatem, execrantur turturis castitatem, et quos possunt aut ore devorant, aut unguibus lacerant, id est aut sermonibus depravant, aut persecutionibus cruciant. Vos ergo, dilectissimi fratres, in fide custodite catholicam veritatem, in charitate servate catholicam pacem; ille enim gratum Deo offert sacrificium qui charitatem fraternam et verum catholicæ fidei servaverit sacramen-

tum, ubi unus Deus, una Trinitas colitur, nec Pater major Filio est, nec Pater minor, secundum divinitatem, Filius prædicetur, nec ab eis discernitur substantia sancti Spiritus, qui cum Patre et Filio naturaliter unus est Deus. Una est enim Trinitatis sanctæ potentia, quia in tribus personis una manet naturalis substantia; una est enim potestas, quia una majestas, una Creatoris dominatio, quia una creaturæ conditio; quidquid enim Pater creavit, per Filium fabricavit, et in Spiritu sancto firmavit, Filius autem natus est de gignente, Spiritus sanctus procedit de permanente, nec tamen nascendo Filium divisit Patrem, nec Spiritus procedendo minuit Deum, quia nec auget hærendo cum nascendo Filius non est minoratus, nec Spiritus sanctus procedendo est separatus, in se enim beata illa Trinitas manet, quia ibi substantialiter unitas permanet; et quoniam nihil est in Trinitatis divinitate creatum, propterea ibi nihil est utique separatum. Hæc, dilectissimi fratres, fideliter tenete, in his jugiter permanete. Hæc sit in eorde cogitatio, hæc in ore confessio. Tenete fidem quam accepistis in nomine Trinitatis, servate unitatem spiritus in vinculo pacis, ut turtures et columbæ spiritualiter in domo Dei semper esse possitis.

SANCTI AUGUSTINI SERMONES QUATUOR

NUNC PRIMUM AB ILLUSTRISSIMO CARDINALI MAIO EDITI.

(Spicileg. Rom. tom. VIII.)

In sequentes sermones

MONITUM EDITORIS.

Diu multumque est, ex quo ineditos priscorum Ecclesiæ patrum sermones, latinos et græcos, linguis etiam syriaca et arabica scriptos, sed de græco fonte sæpe manantes, colligere cæpi. Igitur et in mea Scriptorum veterum collectione, et in Auctoribus classicis, et in hoc etiam Spicilegio, nonnullos pro re nata et quasi gustus gratia vulgavi; veluti etiam nunc in hujus voluminis calce quatuor mihi collocare placet magni Augustini sermones, quos e pervetustis membranis, neque ex uno quandoque sed ex pluribus repetitis exemplaribus, ante quinquennium delibavi; quosque adhuc anecdotos reor, post nobiles Maurinorum labores, et post vindobonensia, florentina, casinensia Romæ et Parisiis edita, additamenta, quæ proba novi et insperi.

Primus de Petro jussu Domini super mare ambulante, testimonium habet a Possidio illo, qui ferme quadraginta annis cum divo Augustino vixit, ejusque vitam et scriptorum indiculum concinnavit. Is quippe inter divi sermones memorat hunc cum hujusmodi titulo: De evangelica lectione, ubi Domino jubente Petrus super mare ambulavit. His ego Possidii verbis, tum etiam antiquissimi codicis auctoritate fretus, hunc genuinum esse Augustini sermonem prorsus non dubito.

De utilitate jejunii concionatum fuisse Augustinum testatur Possidius; quod multoties ab illo factum fuisse, certum est, recurrentibus annis. Ex his sermonibus unus exstat in editione maurina T. VI, p. 615. Alter hic noster credendus est, quem secundo loco ponimus in sex priscis codicibus compertum, cujus est titulus Quantum valeat jejunium.